

دانشنامهٔ فلسفهٔ استنفورد

(۴۸)

دبیر مجموعه: مسعود علیا

-
- سرشناسه: پاست، جوئل
 عنوان و نام پدیدآور: شهود/ جوئل پاست؛ ترجمه یاسر پوراسماعیل.
 مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری: ۱۰۷ ص.
 فروست: دانشنامه فلسفه استنفورد؛ (۴۸)/ دبیر مجموعه مسعود علیا.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۸-۲۱۳-۷
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیفا
 یساده‌داشت: کتاب حاضر ترجمه مقاله‌ای با عنوان «Intuition» از
 دایرةالمعارف «Stanford encyclopedia of philosophy» است.
 یاده‌داشت: واژه‌نامه.
 یاده‌داشت: کتاب‌نامه.
 یاده‌داشت: نمایه.
 موضوع: شهود
 شناسه افزوده: پوراسماعیل، یاسر، ۱۳۶۰-، مترجم
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴ ش ۲ پ ۱۸۱/ BD
 رده‌بندی دیویی: ۱۲۱/۳
 شماره کتاب‌شناسی ملی: ۳۹۷۰۲۲۶
-

دانشنامه فلسفه استنفورد (۴۸)

شهود

جوئل پاست

ترجمه یاسر پوراسماعیل

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Intuition

The Stanford Encyclopedia of Philosophy

Joel Pust, Dec 4, 2012

این مجموعه با کسب اجازه از گردانندگان دانشنامه
فلسفه استنفورد (SEP) منتشر می‌شود.

انتشارات قنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

شماره ۱۱۱، تلفن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

دانشنامه فلسفه استنفورد (۴۸)

دبیر مجموعه: مسعود علیا

شهود

جوئل پاست

ترجمه یاسر پوراسماعیل

چاپ اول

۱۶۵۰ نسخه

۱۳۹۴

چاپ پژمان

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۷ - ۲۱۳ - ۲۷۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 600 - 278 - 213 - 7

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۶۰۰۰ تومان

فهرست

پیشگفتار دبیر مجموعه	۷
درآمد	۱۱
۱. ماهیت شهود	۱۳
۲. نقش معرفت شناختی شهودها	۳۱
۳. چالش‌ها و دفاع‌ها	۴۳
۴. فلسفه تجربی و شهودها	۷۱
۵. پژوهش بیشتر	۸۳
پیوست: ساختار منطقی روش نمونه‌ها	۸۵
کتابنامه	۹۳
واژه‌نامه انگلیسی به فارسی	۱۰۱
نمایه	۱۰۳

پیشگفتار دبیر مجموعه

بسیاری از کسانی که در ایران به نحوی از انحا کار فلسفی می‌کنند و با فضای مجازی اینترنت نیز بیگانه نیستند نام دانشنامه فلسفه استفورد^۱ را شنیده‌اند و چه بسا از این مجموعه کم‌نظیر بهره نیز برده باشند. این دانشنامه حاصل طرح نیکویی است که اجرای آن در سال ۱۹۹۵ در دانشگاه استفورد آغاز شد و همچنان ادامه دارد. به لطف کمک‌هایی که گردانندگان این مجموعه از آن‌ها برخوردار شده‌اند، متن کامل تمامی مقالات این دانشنامه در اینترنت به رایگان و به آسان‌ترین شکل در دسترس خوانندگان علاقه‌مند قرار گرفته است.

نگاهی به ساختار و مندرجات مقاله‌ها و مرور کارنامه نویسندگان آن‌ها، که عموماً در حیطه کار خویش صاحب نام و تألیفات درخور اعتنا هستند، گواهی می‌دهد که با مجموعه‌ای خواندنی مواجهیم، مجموعه‌ای که غالباً مدخل‌های مناسبی برای ورود به گستره‌های متنوع تأمل فلسفی به دست می‌دهد. به این اعتبار، می‌توان به جرئت گفت کسی که می‌خواهد اولین بار با مسئله یا مبحثی در فلسفه آشنا شود، یکی از گزینه‌های راهگشایی که پیش رو دارد این است که ابتدا به سراغ مدخل یا مدخل‌های مربوط به آن در این دانشنامه برود.

دانشنامه فلسفه استفورد (به سرپرستی دکتر ادوارد ن. زالتا^۲)

1. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (SEP)

2. Edward N. Zalta

افزون بر این که پیوندی فراگیر میان فضای دانشگاهی و عرصه عمومی برقرار کرده، ویژگی‌های درخور توجه دیگری هم دارد. حجم بسیاری از مقاله‌های این دانشنامه چشمگیر است. ظاهراً دست نویسندگان در شرح و بسط کثیری از موضوعات و مباحث باز بوده است. دیگر این که در کنار مدخل‌های نام آشنا گاه به موضوعات و مسائل کم و بیش بدیعی پرداخته شده است که شاید در نظر اول ورودشان به دانشنامه‌ای فلسفی غریب بنماید و در عین حال خواننده را به بازاندیشی درباره دامنۀ تفکر فلسفی و نسبت آن با زیست جهان خویش فراخواند. کتابنامه‌های مندرج در پایان مقاله‌ها نیز، که معمولاً به دقت تدوین شده‌اند، یکی از محسنات این دانشنامه است که به‌ویژه به کار دانشجویان و محققانی می‌آید که می‌خواهند در زمینه‌ای خاص پژوهش کنند. این را هم نباید از نظر دور داشت که خاستگاه این دانشنامه به هیچ روی موجب نشده است که متفکران و مباحث فلسفه قاره‌ای نادیده گرفته شوند.

انتشار تدریجی این دانشنامه به زبان فارسی و فراهم کردن امکان مواجهه شمار هرچه بیشتری از خوانندگان علاقه‌مند با آن، چه بسا استمرار همان غایتی باشد که مورد نظر بانیان این طرح بوده است. بر این اساس، در گام نخست انتخابی اولیه از میان مدخل‌های پرشماری که در دانشنامه آمده است صورت گرفته و کار ترجمه آن‌ها به سعی مترجمانی که با این طرح همکاری دارند به تدریج پیش می‌رود. ترجمه کل دانشنامه البته غایتی بلندپروازانه است، به‌ویژه با توجه به این که هنوز همه مقاله‌های آن به نگارش درنیامده‌اند. با این حال، تلاش بر این است که، در صورت فراهم بودن شرایط، انتشار این مجموعه استمرار پیدا کند و به سرنوشت مجموعه‌هایی دچار نیاید که آغازی چشمگیر داشته‌اند ولی دولتشان چندان پاینده نبوده است.

روال غالب این است که هر کدام از مدخل‌ها در یک مجلد منتشر شود، اما در مواردی که حجم یک مدخل از حداقل لازم برای این که به

هیئت مجلدی مستقل منتشر شود کمتر باشد، آن مدخل همراه با مدخل دیگری که با آن قرابت موضوعی دارد انتشار می‌یابد. به درخواست دکتر زالتا، نسخهٔ اساس ترجمه‌ها آخرین ویراستی خواهد بود که در بخش آرشیو دانشنامه درج شده است، و همین امر در چاپ‌های مجدد ترجمه‌ها مبنا قرار خواهد گرفت. در مرحلهٔ ویرایش، تمامی ترجمه‌ها سطر به سطر با متن انگلیسی مقابله خواهند شد تا عیار کار درخور این مجموعه باشد. در این میان تلاش می‌شود توازن شایسته‌ای میان احترام به سبک و زبان هر مترجم از یک سو و اقتضائات مجموعه از سوی دیگر به دست آید. طرح انتشار این مجموعه شاید فردی بوده باشد، اما اجرا و اتمام آن البته کاری جمعی است و با تلاش مشترک و همراهی دوستانی میسر می‌شود که به این کار دل می‌سپارند. افزون بر مترجمانی که در این طرح همکاری می‌کنند، سپاسگزار دیگرانی هستم که مساعدتشان پشتوانهٔ اجرای شایستهٔ آن است. به‌ویژه از آقای دکتر زالتا و سایر گردانندگان دانشنامهٔ قدردانی می‌کنم که اجازه دادند مجموعهٔ حاضر به زبان فارسی منتشر شود. همچنین، باید یاد کنم از آقای امیر حسین زادگان، مدیر انتشارات ققنوس، که زمینهٔ اجرای طرح را فراهم کردند؛ آقای دکتر سید نصرالله موسویان، که یاری بی‌دریغشان برای این مجموعه بسیار مغتنم بوده است؛ آقای احمد تهوری، مدیر روابط عمومی انتشارات، که در تسهیل ارتباطات نقش مؤثری داشته‌اند؛ و آقای جهانگیر ملک‌محمدی و یکایک همکاران ایشان در بخش فنی انتشارات، که می‌کوشند این مجموعه با شکل و شمایلی درخور منتشر شود.

مسعود علیا

زمستان ۹۲

[درآمد]

این مدخل با ملاحظه پرسش‌های زیر به ماهیت و نقش معرفت‌شناختی شهود^۱ می‌پردازد: (۱) شهود چیست؟ (۲) شهودها چه نقش‌هایی در پژوهش فلسفی (و سایر پژوهش‌های «پشت‌میزی»)^۲ ایفا می‌کنند؟ (۳) آیا شهودها باید چنین نقش‌هایی را ایفا کنند؟ (۴) پژوهش تجربی درباره شهودها چه لوازمی در مورد نقش‌های خاص آنها دارد؟ و (در متن تکمیلی با عنوان ساختار منطقی روش نمونه‌ها) که به پیوست آمده است] (۵) محتوای شهودهایی که با ملاحظه موارد فرضی به دست می‌آیند چیست؟

1. intuition 2. armchair

ماهیت شهود

این ادعا را در نظر بگیرید که شخصی کاملاً معقول هم به p و هم به $\sim p$ باور نمی‌آورد. به احتمال بسیار زیاد این ادعا، هنگامی که آن را در نظر آوردید، برایتان صادق به نظر رسید. احتمالاً هنگامی که گزاره‌های زیر را در نظر می‌آورید، اتفاق مشابهی می‌افتد:

[ش ۱] اگر $\sim p$ ، آن‌گاه p .

[ش ۲] آزدن گربه برای سرگرمی نادرست است.

[ش ۳] ناممکن است که مربع پنج ضلع داشته باشد.

[ش ۴] در حالتی که مغز شخصی به بدن جدیدی پیوند زده شود، آن شخص باقی می‌ماند.

تمرکز این مدخل بر شهودهاست، یعنی حالات یا رویدادهای ذهنی‌ای که در آن‌ها گزاره‌ای به شیوه این گزاره‌ها صادق به نظر می‌رسد.

روشن به نظر می‌آید که مصادیق کاربرد متعارف اصطلاح «شهود» بیش از این قبیل حالات را شامل می‌شوند، مانند این‌که ممکن است پدر یا مادری این شهود را داشته باشد که فرزندش

در مورد جرمی خاص بی‌گناه است یا ممکن است باستان‌شناسی این شهود را داشته باشد که بنای باستانی مهمی در ناحیه خاصی قرار دارد. به نظر می‌رسد که برخی از پژوهش‌های روان‌شناختی به شیوه مشابهی تسامح به خرج می‌دهند. پژوهش تازه درباره «شهود» در تصمیم‌گیری طبیعت‌گرایانه را در نظر بگیرید (Klein 1998). چنین پژوهشی نشان داده است که عامل‌ها [یا فاعل‌ها]ی دارای تجربه کافی در حیطه‌ای خاص (مانند پرستاری نوزادان، آتش‌نشانی یا شطرنج) بر اساس فرایندی شناختی غیر از ملاحظه آگاهانه گزینه‌های گوناگون و ارزیابی شواهد و سود و زیان تصمیم می‌گیرند. به نظر می‌رسد «شهودها»ی تخصصی‌ای از قبیل این‌که نوزادی دچار عفونت است، آتش مسیر خاصی را در پیش می‌گیرد یا حرکت خاصی در شطرنج حرکت خوبی است به طور بی‌واسطه در آگاهی سر برمی‌آورند.

موضوعی کم‌اهمیت‌تر از کاربرد زبانی در حیطه‌های گوناگون، این است که آیا نظریه‌پردازی ما پیوندهای روان‌شناختی و معرفت‌شناختی مربوطی را که در جهان یافت می‌شوند به تصویر می‌کشد یا نه. تمرکز این مدخل بر نقش شهودها در پژوهش مشخصاً فلسفی (و سایر پژوهش‌های «پشت‌میزی») است. این سخن معقول است (و در این‌جا چنین فرض می‌شود) که شهودهای مهم در فلسفه نوع معرفتی و روان‌شناختی واحدی را تشکیل می‌دهند که [ش ۱] تا [ش ۴] و بسیاری از مثال‌های دیگری که در قسمت‌های ۲.۲ و ۳.۲

خواهند آمد مصداق آن‌اند، اما از آن سنجی که در بند قبل به آن اشاره شد نیستند.

۱.۱. شهود به عنوان باور

برخی از فیلسوفان شهود را با باور یا با نوع خاصی از باور یکی می‌گیرند. برای مثال، دیوید لوئیس می‌نویسد:

«شهودها»ی ما صرفاً نظر هستند؛ نظریه‌های فلسفی ما یکسان‌اند. برخی از آن‌ها مبتنی بر عرف عام‌اند و برخی باریک‌بینانه‌اند؛ برخی جزئی و برخی کلی‌اند؛ برخی با وثوق بیشتری مورد اعتقادند و برخی با وثوق کمتری. اما همه آن‌ها نظر هستند ... (Lewis 1983, x).

چنین گفته‌هایی تبیین زیر را پیشنهاد می‌دهند:

[ت ۱] S این شهود را دارد که p اگر و تنها اگر S باور داشته باشد که p.

چرا باید [ت ۱] را بپذیریم؟ ممکن است برخی بر اساس صرفه‌جویی وجودشناختی^۱ چنین انگیزه‌ای داشته باشند. اگر شهود همان باور باشد، لازم نیست که هیچ نوع جدیدی از حالت روان‌شناختی [یا روانی] را بپذیریم. از این گذشته، به‌وضوح پیوند تنگاتنگی میان شهودها و باورها وجود دارد از این جهت که شخص معمولاً به محتوای شهودهایش باور دارد. اما باور به این‌که p، برای شهود این‌که p، نه لازم است و نه

1. ontological parsimony